

Zdeněk Beneš, Dobroměřice u Loun a Březno u Chomutova – dvě sídliště doby římské v severozápadních Čechách. Praha 2009, 125 str., 40 tabel, grafů a obr. v textu, 41 tab.

Obsahem posuzované práce je zpracování výsledků výzkumu dvou sídlišť doby římské v SZ Čechách, a to se zaměřením na nálezy, především keramiku. První kapitola zahrnuje vedle úvodu přehledné oddíly jednak o vývoji výzkumu sídlišť doby římské v celých Čechách, jednak o současném stavu tohoto výzkumu v Čechách severozápadních. Pro tuto oblast poukazuje Z. Beneš na působnost nové koncepce záchranných výzkumů, uplatňované od 80. let v mosteckém pracovišti a spočívající ve sledování několika ucelených menších regionů jako vzorku kulturní krajiny. Oba oddíly svědčí o autorově detailní znalosti tématu a zvláště pokud jde o SZ Čechy také rozsahu zpracování jednotlivých výzkumů a úkolech v tomto směru.

Oba zpracované sídlištní soubory představují pouze části sídlišť z různých úseků doby římské, zachycené vedle památek jiných období na dvou polykulturních nalezištích. Objem nálezů tak byl ještě zvládnutelný pro komplexní vyhodnocení v možnostech magisterské práce, na druhé straně však omezené výseky sídlištní plochy neumožňovaly sledovat strukturu sídlišť v alespoň zčásti reprezentativním rozsahu. Zároveň je jasné, že použitelnost uplatněné metodiky klasifikace a hodnocení zvláště keramiky rozsahem výzkumu v podstatě limitována není.

Jak autor uvádí, před kódováním a kvantitativním zpracováním keramiky mnohé zlomky slepil, části nádob kresebně rekonstruoval a zkvalitnil tak některé údaje pro kódový systém. Při numerické deskripci zkoumané keramiky vycházel autor z databáze, kterou uplatnil ve své bakalářské práci o sídlišti z pozdní doby římské v Mořicích, obhájené na univerzitě v Brně. Tuto databázi však vzhledem k odlišnostem českých nálezů a zde zachycenému delšímu chronologickému rozpětí upravil, zvláště např. pro tvarové a výzdobné spektrum plaňanského horizontu. V návaznosti na práce doc. Salače doplnil dále údaje umožňující vyhodnocení fragmentárnosti souboru.

Ve 2. kapitole autor seznamuje s aplikovanou databází podle sledovaných prvků a jejich symbolů v rozdělení na část obecnou, typologickou, metrickou, fyzikálně-technologickou a výzdobnou. Následující kapitola je věnována oběma nalezištím, historii a okolnostem výzkumů v jejich areálu a památkám doby římské v jejich okolí. Na základě nálezových a pracovních zpráv i publikovaných údajů pak podává co nejúplnější popis objektů a nálezů na obou lokalitách. Zvláštní skupinu nálezů představuje 6 chudě vybavených kostrových hrobů, nalezených spolu se sídlištními objekty v Dobroměřicích – Nové pískovně v l. 1970 a 1972 a také rituální pohřeb dvou psů (objekt 25/72). Neméně pozoruhodný je nález dvou lidských a jedné psí kostry na dně rozměrného zahloubeného objektu v Dobroměřicích – Staré pískovně. Pokud jde o autorův hlavní vlastní přínos, je jádrem práce 4. kapitola, obsahující postup a výsledky analýzy keramiky v rozdělení podle hodnocení na podkladě kritérií kvantitativních a kvalitativních. Při kvalitativní analýze je nejprve obecně charakterizováno tvarové a výzdobné spektrum keramiky a pak jsou na kvalitně provedených tabulkách představeny typy z jednotlivých objektů spolu s kódovým označením tvarů a výzdoby (bližší informaci o kódování výzdoby jsem však postrádal). V textových oddílech je keramický obsah objektů detailně popsán a zhodnocen hlavně z hlediska výskytu, chronologie, případně širších kulturních souvislostí. Rovněž tuto analýzu považuji za skutečně poučnou a výstižnou.

V rámci kvalitativní analýzy hodnotí autor také technologické zpracování keramiky a výskyt intruzí, importů a nádob na kruhu točených. Detailní rozlišení úpravy povrchu, zvláště druhů zdršňování, je dosud při studiu germánské keramiky ojedinělé a i když bylo zčásti převzato

z práce o laténské keramice a týká se jen nálezů z Března, představuje zde pokrok. V oddíle o kombinaci druhů ostřiva uvádí autor metodická úskalí (příliš velký počet sledovaných kombinací), ale i pozitivní výsledek ve zjištění, že slída jako dominantní druh vykazovala na každé z obou lokalit rozdílnou příměs. V oddíle o podílu jemné a hrubé keramiky je si vědom statistické průkaznosti jen větších souborů, mezi nimiž shledává podobnost, přičemž má zřejmě na mysli nepříliš markantní rozdíl mezi podílem obou srovnávaných druhů. Zajímavý výsledek bych zde však viděl u objektu B 32, jediném s převahou jemné keramiky. V souvislosti s malým počtem fragmentů se stopami vytáčení nebo obtáčení z Března i Dobroměřic se autor dotýká otázky přežívání laténských tradic ve starší době římské a postupného nového šíření hrncářského kruhu v mladší době římské. Dva zlomky vytáčených nádob z chaty D 13/67 jsou nejspíše provinciálním importem.

V 5. kapitole se autor zabývá nepříliš početnými a většinou méně výraznými nálezy kovových předmětů jednak ze sídlištních objektů, jednak z hrobů v Nové pískovně v Dobroměřicích a dalšími sídlištními nálezy kamenných předmětů a parohové a kostěné industrie. Následující oddíly této kapitoly pojednávají o lidských ostatecích – zde bylo využito antropologických posudků, jež byly přílohami nálezových zpráv – a o skeletech psů. V souvislosti s výše uvedeným nálezem dvou lidských koster na sídlišti v Dobroměřicích – Staré pískovně poukazuje autor na ojedinělé, přece se však vyskytující případy ukládání lidských pozůstatků do sídlištních objektů v době římské. Pokud jde o tzv. pohřby psů, shrnuje autor poznatky o tomto jevu na germánských sídlištních častěji doloženém, jímž se podrobněji zabýval a o němž má jako spoluautor v tisku zvláštní studii.

Poslední tematická kapitola je zaměřena na sídlištní objekty a terénní pozorování. Mezi polozemnicemi je svými rozměry, ne zcela přesně zachycenými, ale dosahujícími ca 30 m², pozoruhodný objekt B 13, dokladem železářství je vyhřívací jáma, mající v Čechách více analogií. Přes autorovy výhrady k možnosti přesnějšího datování a k dokumentaci tří nadzemních staveb je jejich objev v Dobroměřicích – Nové pískovně cenným zjištěním (již vzhledem k jejich dosud stále velmi malému počtu). Neméně důležité by jako vymezení určitého prostoru byly zjištěné žlaby, úplnější zjištění jejich průběhu a chronologický vztah k objektům však nálezová situace neumožnila.

V závěru shrnuje autor mj. poznatky o datování zkoumaných lokalit – nálezy z Dobroměřic svědčí o osídlení od konce starší doby římské až snad do počátku doby stěhování národů, z Března od stupně A/B1 přes výrazně zastoupenou fázi B2 nejméně do C1.

Magisterská práce Z. Beneše se vyznačuje tvůrčím přístupem, snahou optimálně využít vypovídacích možností nálezů a nálezových zjištění, provázených obvykle různými omezeními. Jeho úsilí je vědomě cíleno na aktuální úkol archeologie římského období – efektivní zpracování a vyhodnocení množství zvláště keramických nálezů ze sídlišť. Při analytických postupech se za sledovanými charakteristikami snaží hledat interpretační možnosti (např. pokud jde o využívání místní suroviny pro výrobu nádob, stanovení funkce objektů a pod.). Nepočtené textové chyby jsou pouze drobná přehlédnutí. Práci Z. Beneše plně doporučuji k přijetí jako práci magisterskou.

doc. PhDr. Lubomír Košnar, CSc.